

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว้าล้านนา

ผู้วิจัย : พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ (คำชุ่ม)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาดวงจันทร์ คุณุตติโส, ดร.

นธ.เอก ,ป.ธ. ๕ ,พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D.(Buddhist Studies)

: ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง

นธ.เอก, พธ.บ. (ศาสนา), ศศ.บ. (ไทยคดีศึกษา),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhism)

: ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

ป.ธ.๗ , พธ.บ. (ศาสนา) M.A.(Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว้าล้านนา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑. เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนากำว้าล้านนา ๒. เพื่อศึกษาลักษณะและประเภทวรรณกรรมคำว้าล้านนา ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมในคำว้าล้านนา

ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมคำว้าล้านนามีจุดกำเนิดจากวัด เพราะศาสนบุคคลคือพระภิกษุในล้านนามีความสนใจการศึกษาโดยเฉพาะด้านภาษาและวรรณกรรม จนเกิดความรู้ความแตกฉาน หลังจากล้านนาที่เคยตกเป็นประเทศราชของพม่าได้รับเอกราช วรรณกรรมคำว้าล้านนาได้พัฒนาเข้าสู่ราชสำนัก จนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เช่น พระยาโลมาวิสัยแห่ง ราชสำนักจังหวัดลำปาง ได้แต่งคำว้าเรื่องหงส์ผาคำ ขึ้นมาเป็นครั้งแรก เรื่องเจ้าสุวัณน์นางบัวคำ เป็นเรื่องที่สอง เนื้อหาของคำว้าจะเป็นเรื่องที่มาจากชาดกของพระพุทธเจ้า ต่อมาก็มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นคำว้าธรรม คำว้าใช้ คำว้าจ้อย คำว้าจิบหนุ่มจิบสาว และ คำว้าฮ่า จนเกิดประเพณีนิยมสู่ชาวบ้าน วรรณกรรมเหล่านี้ได้รับความนิยมจากสังคมทุกชนชั้น เพราะมีภาษาที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย เนื้อหาของคำว้าจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวล้านนา จนในที่สุดได้มีการจัดพิมพ์ คำว้าที่ได้รับความนิยมออกจำหน่ายทั้งอักษรล้านนาและอักษรไทย

คำว้าเป็นหนึ่งในฉันทลักษณ์ ที่พัฒนามาจากคำว้าขอ ลักษณะของคำว้าเป็นวรรณกรรมที่แต่งพรรณนาเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง เช่นคำว้าฮ่าน้ำท่วม คำว้าฮ่าปูสอน

หลาน คำว่าเถระประวัติพระสงฆ์ที่มีรณภาพ เป็นต้น ต่อมาคำว่า ได้เป็นที่รู้จักกันในสื่อพื้นบ้านต่างๆ ที่มีการนำเอา คำว่า มาใช้เป็นสื่อส่งข่าวสาร ให้กับชาวบ้าน โดยแยกเป็นประเภทคำสอน และประเภทเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง นอกจากนั้นมีการปรับปรุงโครงสร้างแผนผังทำนองในการอ่านเพื่อให้เกิดสุนทรียศาสตร์ด้านภาษา จนได้รับความนิยมจากชาวล้านนาเป็นอย่างดี จากนั้นทั้งภาครัฐ และเอกชนได้เห็นความสำคัญของวรรณกรรมคำว่า จึงมีการจัดประกวด คำว่า ขึ้น ทำให้มีการพัฒนาจากการเขียนลงในใบลานมาตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม นำมาเผยแพร่ในสังคมของชาวล้านนา พร้อมทั้งนำเสนอทางสื่อสารวิทยุและหนังสือพิมพ์ตราบเท่าทุกวัน

หลักพุทธจริยธรรม ที่ปรากฏในคำว่าล้านนา คือหลักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้บรรลุประโยชน์คือ ความสุขในการดำเนินชีวิต สามารถประพฤติปฏิบัติตน ให้สามารถอยู่ในสังคมได้ ด้วยการครองชีวิตตามหลักพุทธจริยธรรมที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และนำมาสั่งสอนประชาชน ให้เข้าใจในการดำเนินชีวิตผ่านคำว่าล้านนา หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏใน คำว่าล้านนา จำแนกได้เป็นพุทธจริยธรรมระดับต้น คือศีล ๕ ทิศ ๖ ระดับกลางคือ กุศลกรรมบถ ๑๐ และระดับสูงคืออริยมรรคมีองค์ ๘ นอกจากนี้ยังมีหลักพุทธจริยธรรมที่ ปรากฏในคำว่าล้านนา ในการดำเนินชีวิต คือ ความกตัญญู กฎแห่งกรรม พรหมวิหาร ๔ นิเวศน์ ๕ และอบายมุข ๖ หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว่าล้านนา ได้ถูกนำมาใช้อบรมจิตใจชาวพุทธผ่านสื่อสารมวลชนคือวิทยุและหนังสือพิมพ์

พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว่าล้านนา เป็นการสะท้อนหลักพุทธศาสนาอย่างครบถ้วนคือ ๑.เข้าใจธรรมชาติของตนเอง คือปฏิบัติตามศีล ๕ เพื่อเข้าร่วมกับสังคมอย่างสันติสุข ๒. เข้าใจธรรมชาติของจักรวาล คือ มีความกตัญญูต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ๓. เข้าใจเป้าหมายปลายทางของชีวิต ด้วยการปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เพื่อนำไปสู่ความอิสระ ๔.เส้นทางไปสู่อุดมการณ์สูงสุดของชีวิตในทางพระพุทธศาสนา คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธจริยธรรมในอาณาจักรแห่งนี้ บริบทของสังคมล้านนาที่สื่อการสอนด้วยวรรณกรรมคำว่าล้านนา เสมือนเส้นเลือดใหญ่ของวัฒนธรรมล้านนาที่ตราตรึงในห้วงแห่งจิตสำนึกที่ดีงามในการดำเนินชีวิตของชาวล้านนา เป็นชุมพลด้านสติปัญญาของชาวล้านนาที่สั่งสมมาจนตราบเท่าทุกวัน

Dissertation Titel : A Critical Study On The Buddhist Ethics As Depicted In the Lanna Kao-Humn

Researcher : PhrakhupaladUthai rattanapunyo (Kamchchum)

Degree : Doctor of philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Ven. Dr. Phramaha Duangchan Kuttasilo
Pali V,B.A.(Religion), M.A. (Buddhist Studies),Ph.D.(Buddhist Studies)

: Asst. Prof. Dr.Thepprawin Chanraeng
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhism)

: Asst. Prof.Dr.Viroj Inthanon
Pali VII, M.A.(Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

Date of Graduation : March 19, 2014

Abstract

The dissertation entitled “A Critical Study On the Buddhist Ethics as Depicted in the Lanna Kao Humn” consists of 3 objectives as: 1) to study the origin and development of the Lanna Kao Humn, 2) to investigate the nature of the Lanna Kao Humnand its literary genre and 3) to make a critical study the Buddhist ethics as found in the Lanna Kao Humn.

The result revealed that the Lanna Kao Humn has its origin from the Buddhist temple. The Lanna Buddhist monks had interested and learnt until achieved the intimate knowledge, especially language and literature. After Lanna gained her independence from Burma, the Lanna Kao Humn had been developed and well-known in the royal palace. It has been very popular, since the Hong Pha Kham were composed by Phraya Lomavisai of Lampang Royal Palace. He also composed the Lanna Khao Saw entitled ‘Chao Suwat Nang Bua Khum’ as the second work. However, the essence of Lanna Kao Saw customarily derived from the *Jātaka*: the previous life of the Buddha. Later, it was developed to be Kao Tham:

the Buddhist Dhamma Poem, Kao Chaor Love Letter, Kao Joy or Love Poem and Kao Hunm or a kind of Lanna poem. Because the language was easy to understand and its content was relevant to the lifestyles of Lanna people, thus it made these literary works popular with all social classes. Finally, the publishing of Kao poem have made and sole with the Lanna and Thai alphabets.

The Kao Humn is a kind of Lanna poem which developed from the Koa Saw. The nature of Kao Hunm is the narrative of various stories occurring in the country viz., On the flood, Grandfather teaching grandson and biography of the well-known Buddhist monks. After the Kao Hunm has been recognized by the local media, people have used it as the news materials for each other. In addition, the Kao Humn was divided its category as: the Kao Humn on teachings and on situations that occurred in the country. The structure and reading diagram Kao Humn has been developed for achieving the aesthetic sensitivity of language. The Kao Humn has long been popular in the Lanna region, later it was recognized by the government and private sectors. They hold the competition of composing Kao Humn and it made the development of writing on the palm leaf to print in a book form. In addition, it was informed to the Lanna society for the past to present with both media: radio broadcast and newspapers.

The principle of Buddhist ethics that appeared in the Kao Humn is that: they were the doctrines of living harmoniously. To live by the doctrines of Buddhism in order to gain the highest fruition, it is to live with the happiness in life and able to behave oneself in society in line with the principle of Buddhist ethics that taught by the Buddha. A person can understand the teachings through the Lanna Kao Humn. The principle of Buddhist ethics that found in the Lanna Kao Humn, it can be defined as the basic ethical level viz., **Pañca-sīla** or the Five Precepts, **Disā** or directions. The intermediate ethical level viz., **Kusala-kammapatha**: wholesome course of action and the advanced ethical level is the **Ariyamagga** or the Noble Eightfold Path. Beside these, it was found the others teachings as **Kataññū** or gratefulness, the Law of Kamma, **Brahmavihāra**: sublime states of mind, **Nīvaraṇa**: hindrances and **Apāyamukha**: cause of ruin. The Buddhist ethics as above

mentioned have been brought for developing people's mind through the mass media such as radio broadcast and newspapers.

The Buddhist ethics in the Lanna Kao Humn have thoroughly reflected Buddhism as: 1) understanding the nature of oneself by practicing the Five Precepts and living harmoniously in society, 2) understanding the nature of universe by repaying gratefulness to environment and society, 3) understanding the aim of life by developing the Kusala-kammapha: wholesome course of action in order to achieve the progress of the work and freedom and 4) understanding the path leading to freedom of Buddhism by practicing the Noble Eightfold Path. These are the indicator of the flourishing of Buddhist ethics in this region. The Lanna social context that is conducted by the Kao Humn literature, it is like the lifeblood of Lanna culture and being as the A powerhouse of Lanna wisdom that gained from it to this day.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำอ้อล้านนา” นี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากท่านพระมหาดวงจันทร์ คุดตาสีโล (บุญเทียม)ดร. ผศ.ดร. เทพประวิณ จันทร์แรง และ ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ ที่ปรึกษาช่วยแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี ขอขอบอนุโมทนาพ่อครูอำนวย กล้าพัต นักจัดรายการคำอ้อล้านนา ที่อำนวยความสะดวกในการค้นหาคำอ้อ ตามที่ผู้ส่งมาในรายการ พร้อมกับไปหาข้อมูล คำอ้อมาทำ วิทยานิพนธ์ ขออนุโมทนากับอาจารย์รสสุคนธ์ รักษะกวี ให้ข้อมูลคำอ้อมาให้ทุกขั้นตอน ขออนุโมทนา กับพ่อครูแม่ครูซอพื้นบ้านล้านนา ที่ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลคำอ้อล้านนา ขออนุโมทนา มา ณ ที่นี้ด้วย กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระราชาสีหธรรมนิ (โสภณ โสภโณ) เจ้าอาวาสวัดพระ สิมห์ ธรรมหาวิหาร เจ้าคณะอำเภอเมือง เชียงใหม่ ที่ให้โอกาสการทำงานวิจัยในครั้งนี้พร้อมกับให้ ข้อคิดเกี่ยวกับงานวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ขออนุโมทนากับเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ช่วยเหลือในการค้นหา หนังสือในครั้งนี้ ขออนุโมทนากับบริษัทน้ำดื่มบรันด้าโดย ดร. สุตใจ วันอุดมเดชาชัย ที่ถวายทุนใน การศึกษาค้นคว้าตั้งแต่เริ่มต้นศึกษางานวิทยานิพนธ์ บุญกุศลใด ๆ ที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นสักการบูชาแด่พระรัตนตรัย พระคุณบิดามารดา พระอุปัชฌาย์ เพื่อน สหธรรมิกทุกท่าน หวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ต่อไป

พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ (คำชุ่ม)

๑๙ มีนาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตในการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๓
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย	๒๙
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๓๐
บทที่ ๒ กำเนิดและการพัฒนาการของคำว่าฮาล้านนา	๓๑
๒.๑.กำเนิดคำว่าล้านนา	๓๒
๒.๑.๑ ความหมายของคำว่า	๓๔
๒.๑.๒ ประเภทของคำว่า	๓๖
๒.๒ ความหมายและกำเนิดคำว่าฮาล้านนา	๔๖
๒.๒.๑ ความนิยมในการแต่งคำว่าฮ่า	๔๙
๒.๒.๒ จุดมุ่งหมายในการแต่งคำว่าฮ่า	๕๔
๒.๒.๓ การอ่านคำว่าฮ่า(เล่าคำว่า)	๖๘
๒.๓ พัฒนาการของคำว่าฮ่าในล้านนา	๗๔
๒.๓.๑ จุดเริ่มต้นและพัฒนาการของคำว่าฮ่า	๗๖
๒.๓.๒ การแต่งคำว่าฮ่าจากชาดก	๗๗

๒.๓.๓ คุณค่าของคำว่าฮัลลันนา	๗๗
๒.๓.๔ การสร้างสรรค์และเผยแพร่คำว่าฮัลลันนา	๗๙
๒.๔ สรุปความหมายความเป็นมาและพัฒนากการฮัลลันนา	๘๔

บทที่ ๓ ลักษณะและประเภทของคำว่าฮัลลันนา ๘๗

๒.๑ ลักษณะของคำว่าฮัล	๘๗
๓.๒ ประเภทคำว่าฮัล	๙๒
๓.๒.๑ คำฮัลด้านคำสอนและหลักในการดำเนินชีวิต	๙๒
๓.๒.๒ คำฮัลในการดำเนินชีวิต	๑๕๒
๓.๒.๓ คำฮัลด้านการพัฒนา	๑๙๓
๓.๒.๔ คำฮัลด้านการอนุรักษ์	๒๐๔
๓.๒.๕ คำฮัลเหตุการณ์ต่างๆ	๒๒๑
๓.๒.๖ คำฮัลด้านประเพณีและวัฒนธรรม	๒๓๙
๓.๓ สรุปลักษณะและประเภทประเภทของคำว่าฮัลลันนา	๒๕๑

บทที่ ๔ วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว่าฮัลลันนา ๒๕๒

๔.๑ ความหมายของพุทธจริยธรรม	๒๕๒
๔.๒ วิเคราะห์ประเภทของพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว่าฮัลลันนา	๒๕๔
๔.๒.๑ จริยธรรมระดับพื้นฐาน	๒๕๕
๔.๒.๒ จริยธรรมระดับกลาง	๒๗๖
๔.๒.๓ จริยธรรมระดับสูงอริยมรรคมีองค์ ๘	๒๘๖
๔.๓ หลักพุทธจริยธรรมในการดำเนินชีวิต	๒๙๗
๔.๓.๑ พรหมวิหารธรรม ๔	๒๙๗
๔.๓.๒ นิเวศน์ ๕	๒๙๙
๔.๓.๓ ความกตัญญู	๓๐๒
๔.๓.๔ กฎแห่งกรรม	๓๑๒
๔.๔ สรุปวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว่าฮัลลันนา	๓๑๓

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ๓๑๖

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๓๑๖
๕.๑.๑ กำเนิดและพัฒนากการของคำว่าฮัลลันนา	๓๑๗

๕.๑.๒ ลักษณะและประเภทของวรรณกรรมคำวฮ้าล้านนา	๓๑๘
๕.๑.๓ หลักพุทธจริยธรรมในคำวฮ้าล้านนา	๓๒๐
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๓๒๓
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	๓๒๓
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๓๒๓
บรรณานุกรม	๓๒๕
ภาคผนวก	
ประวัติของผู้วิจัย	๔๐๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการอ้างอิงโดยจะระบุเล่ม/ข้อ/หน้าหลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรคพระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกายสีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระวินยปิฎก

วิ. มหา.	(บาลี)	= วินยปิฎก มหาวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ. มหา.	(ไทย)	= วินยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(บาลี)	= วินยปิฎกมหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(ไทย)	= วินยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(บาลี)	= วินยปิฎก จุฬวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.จุ.	(ไทย)	= วินยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ. ป.	(บาลี)	= วินยปิฎก ปริวารวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ. ป.	(ไทย)	= วินยปิฎก ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(บาลี)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(บาลี)	= สุตตันตปิฎกทีฆนิกาย มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกายปาฏิกวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(บาลี)	= สุตตันตปิฎกมชฌิมนิกาย มูลปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.มู.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก มชฌิมนิกายมูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(บาลี)	= สุตตันตปิฎก มชฌิมนิกาย มชฌิมปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎกมชฌิมนิกาย มชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(บาลี)	= สุตตันตปิฎก มชฌิมนิกาย อุปรปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)

ม.อุ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุपरีปนสาส์น	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขนธวรรคปาฐ	(ภาษาบาลี)
ส.ข.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย เอกกนิปาตปาฐ	(ภาษาบาลี)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย จตุกกนิปาตปาฐ	(ภาษาบาลี)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย ปญจกนิปาตปาฐ	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย อฏฐกนิปาตปาฐ	(ภาษาบาลี)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย ทสกนิปาตปาฐ	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย เอกาทสกนิปาตปาฐ	(ภาษาบาลี)
อง.เอกาทสก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย (บอคนิบาตด้วย) ชาตกปาฐ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย (บอคนิบาตด้วย) ชาตก	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทานปาฐ	(ภาษาบาลี)
ขุ.อป.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน	(ภาษาไทย)

ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนและการออกเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ

เนื่องจากภาษาไทยถิ่นเหนือมีเสียงที่ต่างจากภาษาไทยกลางคือมีเสียงวรรณยุกต์เพิ่มมาอีก ๑ เสียง ซึ่งเรียกว่า “เสียงโทพิเศษ” โดยไม่มีสัญลักษณ์ปรากฏอยู่ในระบบเสียงวรรณยุกต์ของอักษรไทย ในบรรดานักภาษาศาสตร์และ นักปริวรรตอักษรล้านนาจึงมีวิธีสร้างความแตกต่างระหว่างเสียงโทภาคกลางกับโทพิเศษ (ของภาคเหนือ) ตัวอย่างเช่น คำว่า เล่น ก็จะเขียนแทนด้วยคำว่า เหล้น เป็นต้น อีกประการหนึ่งผู้วิจัยได้เขียนบางคำตามรูปการปริวรรตอักษรล้านนา เพื่อรักษารูปคำไว้ให้เข้าใจได้ง่าย เช่นคำว่า ทศพร (อ่านว่า ต๊ะ-สะ-ปอน) ผู้วิจัยเลือกที่จะเขียนว่า ทศพร เพื่อรักษารูปศัพท์ให้เข้าใจมากขึ้น แต่ไม่ได้หมายถึงว่าจะเขียนตามรูปแบบการปริวรรตทุกคำ เพราะจะทำให้ผู้ที่ไม่เคยอ่านภาษาปริวรรตนั้นไม่เข้าใจ เช่น “ไฟ คำว้อย ญ” ผู้วิจัยก็เลือกที่จะเขียนว่า “ไป คำว้อย ญ” เป็นต้น ดังนั้นจึงใช้กฎการอนุโลมกล่าวคือไม่เขียนเป็นภาษาปริวรรตทั้งหมดและไม่เขียนตามเสียงที่คนเมืองเปล่งออกมาทั้งหมด แต่ใช้วิธีการแบบผสมผสานเพื่อรักษารูปศัพท์ไว้และทำให้คนภาคกลางสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเรียนไว้ถึงวิธีการเขียน ๒ วิธี คือ

๑. เขียนตามคำพูด (PHONTICALLY) คือ เขียนตามแบบภาษาล้านนาเดิมเป็นบางคำ และเป็นส่วนน้อยที่สุดเพื่อที่จะรักษาความหมายและอรรถรสของภาษาถิ่นไว้ เช่น

จ้อย	จะเขียน	จ้อย แทนคำว่า ช้อย
ไป	จะเขียน	ไป แทนคำว่า ไพ
ก็	จะเขียน	ก็ แทนคำว่า คี
ปอย	จะเขียน	ปอย แทนคำว่า พอย

๒. เขียนตามหลักไวยากรณ์ (LITERALLY) คือ เขียนตามหลักพจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ซึ่งเป็นการปริวรรตภาษาล้านนาเพื่อให้คนทั่วไปได้อ่านและเข้าใจในความหมาย แต่ชาวล้านนาแรกอ่านนั้นอาจจะรู้สึกขัดเขินอยู่บ้าง เช่น

พุทะ	จะเขียน	พุทะ แทนคำว่า ปุ้ดทะ
พ่อ	จะเขียน	พ่อ แทนคำว่า ป่อ
รัก	จะเขียน	รัก แทนคำว่า ฮัก
ข้าง	จะเขียน	ข้าง แทนคำว่า จ้าง

อักษรที่มีปัญหามากในการเขียนคำภาษาไทยถิ่นเหนือ(ล้านนา) เป็นภาษาไทยกลาง มีอยู่ 5 ตัว เมื่อผู้อ่านพบโปรดอ่านออกเสียงเป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ คือ

๑. คำที่มาจากตัว ก๊ะ ในภาษาล้านนา จะเท่ากับ ค (ภาษาไทยกลาง)เช่น คืด คำ ควร ให้
อ่านว่า กี้ด ก้า กวน
๒. คำที่มาจากตัว จ๊ะ ในภาษาล้านนา จะเท่ากับ ช (ภาษาไทยกลาง) เช่น ช้า ช่วย เชย ให้
อ่านว่า จ้า จ้วย เจย
๓. คำที่มาจากตัว ต๊ะ ในภาษาล้านนา จะเท่ากับ ท (ภาษาไทยกลาง) เช่น ท้อง ทู ทุกข์ ให้
อ่านว่า ต้อง ตู้ ตุกข์
๔. คำที่มาจากตัว ป๊ะ ในภาษาล้านนา จะเท่ากับ พ (ภาษาไทยกลาง) เช่น แพ้ เพ็น เพพัง
ให้อ่านว่า เป้ เป็น เปปัง
๕. คำที่มาจากตัว ระเบ ในภาษาล้านนา จะเท่ากับ ร (ภาษาไทยกลาง) เช่น ร่วม รู้ เรา ให้
อ่านว่า ฮ่วม ฮู้ เฮา

นอกจากพยัญชนะ ๕ ตัวนี้แล้ว พยัญชนะตัวอื่นๆ ไม่ค่อยมีปัญหาในการเขียนมากนัก เวลาอ่านพึงทำความเข้าใจกับสำเนียงพื้นถิ่นด้วย

อนึ่งคำที่มาจากเสียงอักษรกลาง(ก จ ด ต บ ป อ) เสียงสามัญในงานวิจัยเล่มนี้จะไม่ใส่
รูปวรรณยุกต์จัตวาเพราะสำเนียงไทยถิ่นเหนือจะมีเสียงจัตวาอยู่แล้ว เช่น กา = ก้า ตา = ต้า ใจ
= ไจ่ ยกเว้นคำบางคำที่เป็นภาษาไทยกลางเมื่ออ่านก็จะคงเสียงไทยกลางไว้ เช่น อา ดู ภู เป็นต้น
อ้างอิงจาก อนุรักษ์ ปัญญาบุรี , กวีขับขาน ณ ลานเชิงดอย (เชียงใหม่ : แม็กพริ้นติ้ง ๒๕๕๕)